

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

В. І. Тютюгін, Ю. І. Фільчакова

**ПОТУРАННЯ КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРАВOPУШЕННЮ:
ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

Монографія

За загальною редакцією
професора *В. І. Тютюгіна*

Харків
«Право»
2026

УДК 343.237:343.36
Т98

Рецензенти:

Письменський Євген Олександрович – доктор юридичних наук, професор (заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»);

Шенітько Михайло Валерійович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

*Рекомендовано до опублікування рішенням вченої ради
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 3 від 23 жовтня 2025 р.)*

Тютюгін В. І.

Т98 Потурання кримінальному правопорушенню: поняття, ознаки, відповідальність : монографія / В. І. Тютюгін, Ю. І. Фільчакова ; за заг. ред. В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2026. – 224 с.

ISBN 978-617-8848-16-3

У монографії з урахуванням наявних наукових здобутків, на підставі аналізу міжнародного досвіду, зарубіжного та національного кримінального законодавства і судової практики досліджуються теоретико-правові аспекти поняття потурання вчиненню кримінального правопорушення як одного з видів причетності до кримінального правопорушення, розглядаються об'єктивні та суб'єктивні ознаки потурання, встановлюється його співвідношення з іншими видами причетності до кримінального правопорушення, здійснюється відмежування потурання від інших форм сприяння вчиненню кримінального правопорушення та від співучасті у його вчиненні. На підставі проведеного аналізу пропонується авторське визначення причетності до кримінального правопорушення і потурання його вчиненню, висловлюються пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України в цій сфері.

Для науковців, працівників органів правопорядку та судової системи, аспірантів, студентів (слухачів, курсантів) закладів юридичної освіти та всіх тих, хто цікавиться проблемами кримінального права.

УДК 343.237:343.36

ISBN 978-617-8848-16-3

© Тютюгін В. І., Фільчакова Ю. І., 2026

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2026

Зміст

Передмова.....	4
----------------	---

Розділ 1

Теоретико-правові аспекти потурання кримінальному правопорушенню

1.1. Потурання як форма сприяння вчиненню кримінального правопорушення.....	7
1.2. Потурання як вид причетності до кримінального правопорушення.....	36

Розділ 2

Кримінально-правова характеристика об'єктивних та суб'єктивних ознак потурання кримінальному правопорушенню

2.1. Об'єкт потурання кримінальному правопорушенню	52
2.2. Об'єктивна сторона потурання кримінальному правопорушенню.....	65
2.3. Суб'єкт потурання кримінальному правопорушенню.....	96
2.4. Суб'єктивна сторона потурання кримінальному правопорушенню.....	109

Розділ 3

Кримінальна відповідальність за потурання кримінальному правопорушенню

3.1. Зарубіжний досвід правового регулювання кримінальної відповідальності за потурання кримінальному правопорушенню	135
3.2. Кримінальна відповідальність за потурання кримінальному правопорушенню за кримінальним законодавством України: сучасний стан та перспективи розвитку	159

Висновки	188
----------------	-----

Список використаних джерел	199
----------------------------------	-----

Передмова

Одним із завдань сучасної кримінально-правової політики є попередження злочинності та забезпечення невідворотності відповідальності та покарання осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Успішне вирішення цих завдань певним чином залежить і від своєчасного виявлення події кримінального правопорушення та притягнення винних до кримінальної відповідальності. Саме тому чинне кримінальне законодавство України послідовно дотримується підходу, згідно з яким відповідальності підлягають не тільки особа, що безпосередньо вчинила кримінальне правопорушення, а й ті особи, які свідомо погодилися надати допомогу (сприяли) такій особі у вчиненні кримінального правопорушення. Безумовно, останні підлягають кримінальній відповідальності передусім відповідно до кримінально-правових норм інституту співучасті. Водночас особи, які хоча й не брали безпосередньої або опосередкованої участі у вчиненому кримінальному правопорушенні, тобто не були його співучасниками, але певним чином сприяли його вчиненню, також не повинні залишатися поза увагою закону про кримінальну відповідальність. Поведінці таких осіб також притаманний суспільно небезпечний характер. Шляхом приховування вчиненого іншою особою кримінального правопорушення, неповідомлення про його готування чи вчинення або шляхом свідомого неперешкоджання його вчиненню з боку осіб, які повинні були і мали можливість перешкодити цьому, такі особи суттєво ускладнюють діяльність держави у сфері протидії злочинності, перешкоджають здійсненню правосуддя та притягненню винних до кримінальної відповідальності. Поведінка таких осіб у науці кримінального права та правозастосовній практиці отримала назву «причетність до кримінального правопорушення», до видів якої належить і потурання вчиненню кримінального правопорушення.

Будучи видом причетності, потурання кримінальному правопорушенню, на жаль, не отримало належної кримінально-правової регламентації та оцінки в чинному кримінальному законодавстві України. Неоднозначно сприймається цей вид причетної поведінки й у кримінально-правовій науці, хоча йому притаманні свої власні ознаки, завдяки яким потурання кримінальному правопорушенню відрізняється не тільки від співучасті у його вчиненні, а й від інших форм (видів)

причетності, таких як приховування кримінального правопорушення, неповідомлення (недонесення) про його вчинення, придбання майна, здобутого кримінально протиправним шляхом. Більше того, потурання кримінальному правопорушенню є більш суспільно небезпечним діянням порівняно навіть із приховуванням кримінального правопорушення хоча б вже тому, що особа, яка його здійснює (потурач), не перешкоджає такому кримінальному правопорушенню, яке ще не доведене до кінця. Але, незважаючи на це, потурання кримінальному правопорушенню, на відміну від його приховування, досі не знайшло своєї повної і чіткої регламентації в чинному Кримінальному кодексі України.

Недостатня теоретична розробленість цього виду причетності до кримінального правопорушення та недосконалість законодавчої регламентації щодо відповідальності за його вчинення призводять до того, що правозастосовна практика стикається з певними труднощами при встановленні ознак потурання в поведінці осіб та кваліфікації вчинених ними діянь. До того ж у судовій практиці непоодинокими є і випадки визнання потуранням таких діянь, які за своїми об'єктивно-суб'єктивними характеристиками не відповідають ознакам цього виду причетності до кримінального правопорушення. Виникають питання і щодо відмежування потурання від неповідомлення про вчинення кримінального правопорушення.

Потурання як одна з форм сприяння кримінальному правопорушенню, будучи окремим видом причетності до його вчинення, є діянням, суспільно небезпечний характер якого зумовлений тим, що така поведінка особи сприяє безперешкодному вчиненню кримінального правопорушення іншою особою, не перешкоджає реалізації її злочинного наміру, знижує ефективність виявлення та розкриття вчинених кримінальних правопорушень, перешкоджає притягненню винних до кримінальної відповідальності, негативно впливає на рівень латентної злочинності, що загалом позначається і на якості здійснення правосуддя в країні. Отже, недооцінка суспільної небезпечності потурання кримінальному правопорушенню позначається на ефективності кримінально-правової охорони та превентивній функції кримінального законодавства.

Вагомий внесок у розроблення та розвиток теоретико-прикладних питань причетності до кримінального правопорушення, у тому числі

й потурання його вчиненню, внесли Л. М. Абакіна-Пілявська, Г. І. Баймурзін, А. С. Беніцький, І. А. Бушуєв, Г. Б. Віттенберг, Р. Р. Галіакбаров, П. І. Гришасєв, П. Ф. Гришанін, М. І. Ковальов, О. М. Лемешко, Г. В. Новицький, П. М. Панченко, В. І. Педан, Б. Т. Разгільдієв, В. В. Рибачук, В. Г. Смирнов, П. Ф. Тельнов, М. Х. Хабібуллін, М. А. Шнейдер та інші науковці. Втім, незважаючи на численність наукових досліджень, проблема потурання кримінальному правопорушенню не втратила свого дискусійного характеру й актуальності. Передусім це пов'язане з тим, що більшість із теоретико-прикладних досліджень здійснювалась ще за часів чинності Кримінального кодексу УРСР 1960 р. У зв'язку з цим висловлені в цих працях теоретичні погляди, ідеї та позиції потребують критичного переосмислення з урахуванням положень чинного кримінального законодавства України, а також потреб та інтересів сучасного суспільства. Крім цього, неможливо не враховувати і того факту, що не всі дискусійні питання (які виникали й раніше) знайшли своє вирішення в цих наукових працях, а розгляд окремих аспектів переважно мав фрагментарний характер. Крім того, впровадження у правову систему України ефективних заходів протидії злочинності, а також удосконалення вже існуючих вимагають приділити більше уваги вивченню зарубіжного досвіду у сфері правової регламентації кримінальної відповідальності, у тому числі за потурання кримінальному правопорушенню. Це питання також не отримало належного висвітлення на теоретичному рівні. Саме тому перед наукою кримінального права постало завдання щодо поглибленого дослідження такого соціально небезпечного феномена, як потурання кримінальному правопорушенню, та окреслення напрямів подальшого удосконалення національного кримінального законодавства з метою підвищення його ефективності у сфері належної протидії вчиненню кримінальних правопорушень.

Автори монографії висловлюють щире вдячність рецензентам цієї роботи (професорам Є. О. Письменському та М. В. Шепітьку), а також членам кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (особливо професорам Р. С. Орловському та Ю. А. Пономаренку, а також доценту О. В. Євдокімовій) за цінні зауваження, рекомендації та пропозиції, з урахуванням яких і була підготовлена до опублікування ця монографія.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОТУРАННЯ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННЮ

Аналіз теоретико-правових аспектів потурання кримінальному правопорушенню припускає вирішення питань про те, чим відрізняється таке сприяння кримінальному правопорушенню від інших форм такого сприяння; чи є така форма сприяння кримінальному правопорушенню окремим видом причетності до кримінального правопорушення, що вчиняється іншою особою; у якому співвідношенні потурання кримінальному правопорушенню знаходиться зі співучастю в його вчиненні та з такими видами причетності, як заздалегідь не обіцяне приховування кримінального правопорушення і неповідомлення про достовірно відоме підготовлюване або вчинюване кримінальне правопорушення.

1.1. Потурання як форма сприяння вчиненню кримінального правопорушення

Питання кримінальної відповідальності осіб, які хоча і не брали участі у вчиненні кримінального правопорушення як його виконавці чи інші співучасники, проте своєю поведінкою сприяли його здійсненню, має важливе значення для забезпечення ефективного виконання завдань, що поставлені перед кримінальним законодавством України. Всебічний захист суспільних відносин від протиправних посягань зумовлює необхідність розробки та впровадження дієвих засобів протидії злочинності шляхом передбачення (встановлення) кримінальної відповідальності не тільки осіб, які безпосередньо заподіюють шкоду об'єкту кримінально-правової охорони, а й тих, які особисто не беруть участі у вчиненні такого посягання, проте своєю поведінкою створюють

Наукове видання

Тютюгін Володимир Ілліч
Фільчакова Юлія Ігорівна

ПОТУРАННЯ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННЮ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Монографія

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 29.04.2026. Формат 60×90/16.
Ум. друк. арк. 14. Обл.-вид. арк. 11. Тираж 300 пр. Зам. № 643

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна,
тел. (097) 445-07-79

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025